

4. Produktivitet og næringsutvikling

Inntektsnivået i en økonomi avhenger av hvilke ressurser man rår over og evnen man har til å mobilisere ressursene til produktive formål. I dette kapitlet skal vi se nærmere på produktivitetens utviklingen i norsk økonomi. Produktivitetsveksten følger av teknisk framgang og organisatoriske forbedringer som gjør at man får mer varer og tjenester ut av samme mengde ressurser.

4.1. Produktivitetsvekst og ressursbruk

Med produktivitetsvekst menes veksten i forholdet mellom produksjon og ressursinnsats. Det enkleste og mest brukte produktivitetsbegrepet er arbeidskraftproduktivitet som her måles som bruttoprodukt per timeverk. Brutttoprodukt er produksjon fratrukket produktinnsats som omfatter de varene og tjenestene som brukes opp i produksjonsprosessen. Et annet mye brukt produktivitetsbegrep er total faktorproduktivitet (TFP). Mens arbeidskraftproduktiviteten kan økes ved at arbeidskraften utstyres med mer realkapital og/eller andre innsatsfaktorer, defineres veksten i TFP som den delen av bruttoproduktveksten som ikke kan tilskrives endring i målte innsatsfaktorer som arbeid, kapital, osv. TFP-vekst måles som vekst i bruttoprodukt minus veksten i et veid gjennomsnitt av vekstratene for hver enkelt innsatsfaktor. Normalt beregnes vektene ved løpende kostnadsandeler. Tabell 4.1 viser vekst i arbeidsproduktivitet og TFP for Norge i noen perioder og for noen hovedgrupper av næringer. Bidraget fra kapitalintensiteten (mengden kapital per utførte timeverk) kan beregnes ved å trekke TFP-veksten fra veksten i arbeidsproduktiviteten (utelatt fra tabellen).

I praksis vil produktivitetsveksten påvirkes av konjunkturbevegelsene. Det skyldes blant annet at det ikke er lønnsomt for bedriftene å variere kapitalutstyr og selssetting like raskt og like mye som svingningene i salg og produksjon. For at den målte produktivitetsveksten i minst mulig grad skal være påvirket av konjunkturbevegelser, er periodeinndelingen i tabell 4.1 valgt slik at gjennomsnittlig produktivitetsvekst beregnes mellom bunnår i konjunktursyklusene. Siden bunnene kan ha

ulik dybde, vil tallene likevel kunne være litt påvirket av konjunkturelle forhold. Rent teknisk er 2011 her betraktet som en konjunkturbunn, uten at det uttrykker noen prognose.

For bedrifter i Fastlands-Norge var veksten i arbeidsproduktiviteten lenge ganske konstant over konjunktursyklusene og om lag 2,5 prosent årlig. Den delen av veksten i arbeidsproduktiviteten som kan henføres til økt total faktorproduktivitet, økte fram til begynnelsen av 2000-tallet, mens bidraget fra økt kapitalintensitet avtok. Dette mønsteret gjelder alle de tre næringsgruppene i tabell 4.1. Særlig markert er det lavere bidraget fra økt kapitalintensitet i de to siste periodene. I industrien har veksten i TFP ligget svært stabilt over syklusene på 1,2-1,3 prosent per år. For annen vareproduksjon, hvor primærnæringer, kraftforsyning og bygg- og anleggsvirksomhet inngår, var produktivitetsveksten sterk fram til begynnelsen av 1990-tallet, men klart lavere deretter. En grunn til dette kan være utviklingen i bygge- og anleggsvirksomheten hvor det er måleproblemer knyttet til fastleggningen av hvor mye av verdistigningen som skyldes prisøkning og volum-økning. Også i privat tjenesteyting (utenom bank og forsikring) var produktivitetsveksten særlig høy på 1990-tallet etter bankkrisen hvor det skjedde en betydelig økning av automatisering og teknologisk framgang i mange undergrupper av næringer i dette aggregatet. Særlig innen IKT-næringer har produktivitetsveksten vært stor, med en TFP-vekst på om lag 5 prosent fra 2004.

Den årlige utviklingen i TFP-veksten for næringene i tabell 4.1 er kumulert til indekser i figur 4.1. Dette gir et mer oversiktlig bilde av hvordan veksten har variert

Tabell 4.1. Produktivitetsvekst for bedrifter i Fastlands-Norge 1973-2011. Gjennomsnittlige årlige vekstrater. Prosent

	1973-1983		1984-1991		1992-2003		2004-2011	
	Arbeidskraftproduktivitet	Total faktorproduktivitet	Arbeidskraftproduktivitet	Total faktorproduktivitet	Arbeidskraftproduktivitet	Totalfaktorproduktivitet	Arbeidskraftproduktivitet	Totalfaktorproduktivitet
Fastlands-Norge ¹	2,5	1,3	2,3	1,8	2,7	2,3	1,1	0,6
Industri ²	2,2	1,3	1,9	1,2	1,7	1,2	1,2	1,2
Annen vareproduksjon ³	3,3	2,2	3,5	2,5	1,2	1,1	0,2	0,3
Privat tjenesteyting ⁴	2,3	1,0	2,0	1,8	3,6	3,0	1,4	0,6

¹ Utenom bolig, bank og forsikring og oljeraffinerer

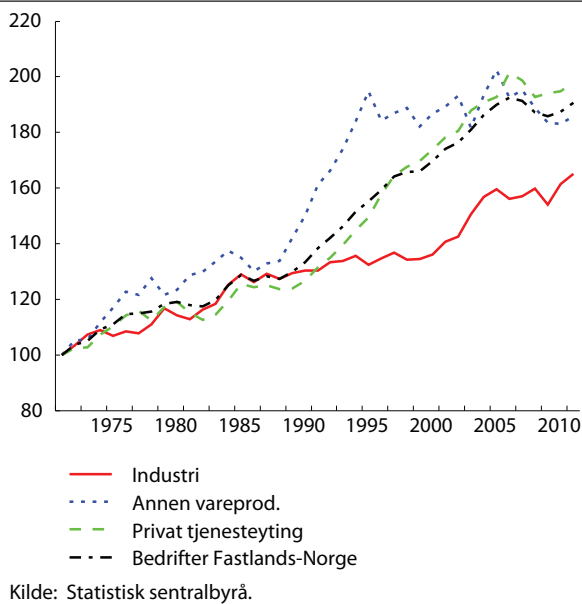
² Utenom oljeraffinerer

³ Primærnæringer, bergverksdrift, vann- og kraftforsyning og bygg og anlegg

⁴ Utenom bolig, bank og forsikring

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.1. Utvikling i total faktorproduktivitet (TFP) 1971-2011. 1971=100

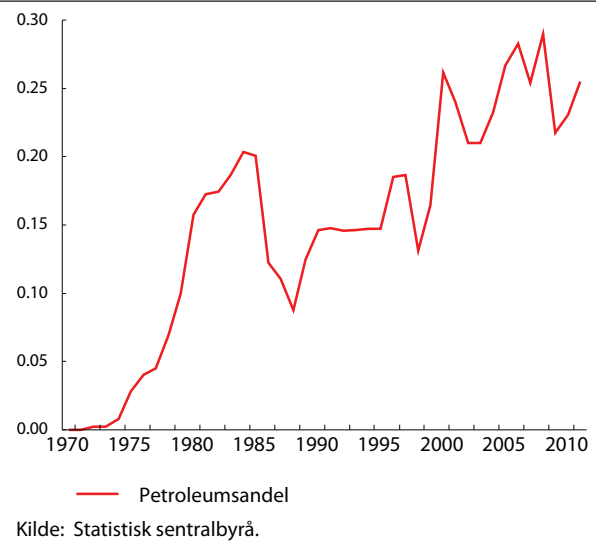


fra år til år, og hvordan den alt i alt har påvirket produktiviteten etter 1971. Spesielt ser en at de ulike næringerne hadde om lag samme vekst i TFP fram til midt på 1980-tallet, men at utviklingen deretter er ganske ulik. Annen vareproduksjon hadde en uvanlig sterk produktivitsvekst fra 1988 og fram til midten på 1990-tallet, men har deretter ikke hatt noen vekst overhodet. TFP-nivået i privat tjenesteyting økte kraftig fra 1990 og fram til 2006. Under høykonjunkturen og under finanskrisen falt nivået, men dette har begynt å øke svakt igjen de siste par årene. En liknende utvikling kan vi se grunnet konjunktursyklusene på 1980-tallet. TFP i industrien økte bare moderat fra midt på 1980-tallet til slutten av 1990-tallet, for så å øke betydelig fram til 2004. Etter en ganske flat utvikling i noen år kan det se ut som det nå skjer en ny vekst, men om dette er varig er det for tidlig å si noe om ennå. Utviklingen i TFP for alle bedriftene i Fastlands-Norge er et gjennomsnitt av hovednæringene. Det mest markerte trekket er den kraftige sykliske nedgangen i produktivitet fra toppen i 2006 og ny vekst de siste par årene. Nivået i 2011 er lavere enn i 2006.

4.2. Næringsutviklingen

Et lands næringsstruktur, målt ved produksjonen i næringene, speiler både de ressursene landet disponerer og til dels forbrukssammensetningen som velges. I Norge har politiske beslutninger om utnyttelsen av naturressursene stor betydning i tillegg til andre økonomiske vurderinger. Myndighetene bestemmer i stor grad hvor mye av olje- og gassressursene som skal utnyttes og i hvilket omfang potensiell vannkraft skal utnyttes til kraftproduksjon. Videre bestemmer myndighetene kvoter i de tradisjonelle fiskeriene, tildeler konsesjoner for oppdrett, og jordbruksproduksjonen er regulert og delvis skjermet fra internasjonal konkurranse.

Figur 4.2. Bruttoprodukt i petroleumsvirksomheten i prosent av BNP. Basisverdi

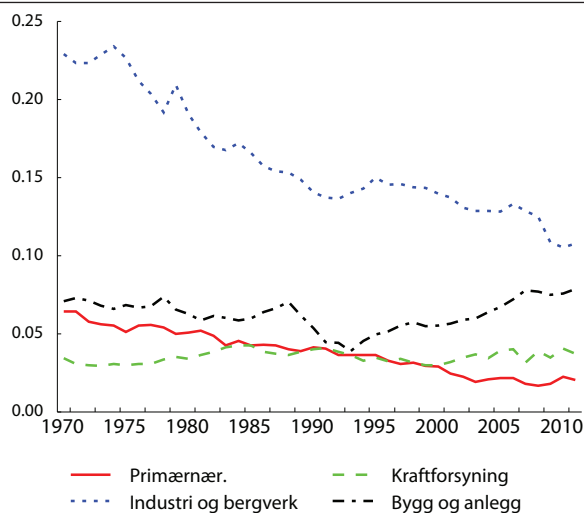


Utviklingen av petroleumsvirksomheten har siden begynnelsen av 1970-tallet spilt en avgjørende rolle for næringsutviklingen i Norge. I senere år har petroleumsvirksomheten utgjort nærmere en fjerdedel av BNP (regnet i basisverdi), se figur 4.2. Andelen har variert en god del over tid. Etter en oppbyggingsfase på 1970-tallet, har variasjoner i oljeprisen vært hovedforklaringen på de årlige svingningene. På 2000-tallet har produksjonsvolumet stort sett vært fallende, men næringsandel av BNP har holdt seg oppe som følge av høye og økende priser. Under finanskrisen i 2009 var oljeprisen lav, og andelen av BNP falt mye. De to siste årene har oljeprisen tatt seg opp igjen, mens volumet har fortsatt å falle, men ikke mer enn at produksjonsverdien har økt betydelig. Ifølge prognosene i kapittel 2, vil andelen øke ytterligere i 2012.

Fordi petroleumsvirksomheten varierer så mye over tid, er det hensiktsmessig å vurdere de andre næringenes betydning i økonomien ved å studere deres andeler av BNP Fastlands-Norge. Figur 4.3 viser en sterk nedgang i denne andelen for gruppen bestående av industri og de fleste andre vareproduserende næringer. Industriens nedgang var mest markert fram til 1990. Deretter var det en lang periode med mindre nedgang før den internasjonale nedgangen i tilknytning til finanskrisen igjen har bidratt til at industriens andel av fastlandsøkonomien har sunket. En sterk nedgang er det også for primærnæringene som skyldes nedgangen i jordbruk og skogbruk, mens andelen for fiske og oppdrett ikke har falt. Bygg- og anleggsvirksomhetens andel av fastlandsøkonomien har vært ganske stabil etter 1970, men den sterke konjunkturedgangen rundt den norske bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet synes tydelig i tallene. Noe tilsvarende skjedde ikke under finanskrisen i 2009, blant annet som følge av motkonjunkturiltak.

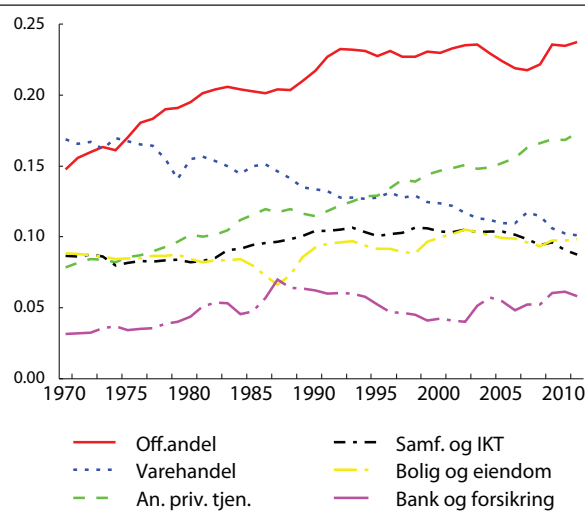
Figur 4.4 viser utviklingen i tjenesteytende næringers andel av fastlandsøkonomien. Det mest slående trekket ved utviklingen på denne figuren er den sterke veksten

Figur 4.3. Bruttoprodukt i vareproduserende næringer i prosent av BNP Fastlands-Norge



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.4. Bruttoprodukt i tjenesteytende næringer i prosent av BNP Fastlands-Norge



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i offentlig og annen privat tjenesteyting samt den klare nedgangen i varehandelens andel av fastlandsøkonomien. Det siste skyldes blant annet vridninger i sammensetningen av husholdningenes etterspørsel over fra varer og til tjenester som ikke omsettes via varehandelen. Det er også en viss vekst i bolig- og eiendomsdrift som heller ikke omsettes via varehandel i likhet med virksomheten i offentlig virksomhet. Siden begynnelsen av 1990-tallet har ikke bruttoproduktet i offentlig forvaltning som andel av fastlandsøkonomien økt. Det samme gjelder hvis man ser på sysselsettingen målt i antall utførte timeverk. I annen privat tjenesteyting fortsetter imidlertid den sterke veksten nesten uavbrutt gjennom perioden og ganske uavhengig av konjunkturutviklingen. For offentlig forvaltning derimot finner man konjunkturrelle utslag i andelen. Den sterke veksten rundt 1990 skyldes dels bankkrisen i Norge som reduserte BNP i fastlandsøkonomien, samtidig som det ble ført motkonjunkturpolitikk som økte produksjonen i offentlig forvaltning. Under høykonjunkturen i de senere år faller offentlig forvaltnings andel, men øker igjen under finanskrisen. Andelen for bank og forsikring faller i forbindelse med bankkrisen rundt 1990, og øker etter at IT-boblen sprakk i 2002/2003. Samferdsel og IKT-næringene har hatt en ganske stabil andel av fastlandsøkonomien. Her har IKT-næringen økt klart på bekostning av mer tradisjonell innenlandsk samferdsel.

Det er to sentrale mekanismer som ofte brukes for å forklare hovedtrekkene i figurene 4.3 og 4.4. For det første vis etterspørselen i økonomien fra varer til tjenester når økonomien vokser. For det andre er det vanlig å legge til grunn at produktivitetsveksten i vareproduserende næringer er høyere enn i tjenesteyting. En effekt av dette er i så fall at prisene på tjenester øker mer enn prisene på varer, og at dette demper etterspørselsveksten etter tjenester. En slik endring i relative priser over tid kan tenkes å dempe vridningen i sammensetningen av produksjon mellom næringene som følger av økte inntekter. Ser man derimot på sammensetningen av

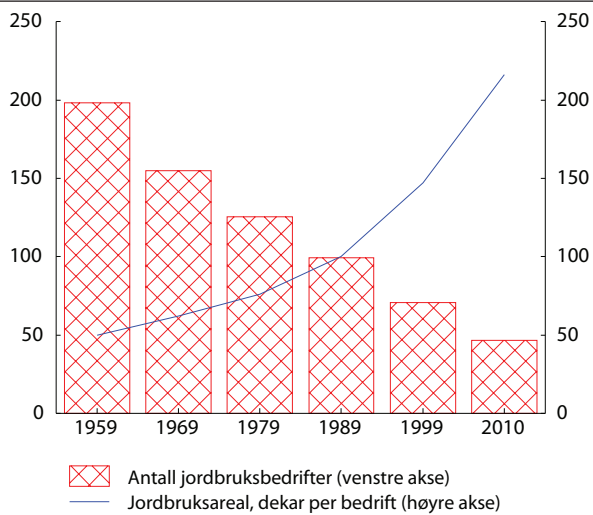
sysselsetting mellom næringene, tenker man seg at forskjeller i produktivitetsvekst vil forsterke vridninger som følger av økt inntekt. De norske nasjonalregnskapstallene, som er brukt for å lage tallene i tabell 4.1, viser imidlertid at produktivitetsveksten i vareproduksjon generelt sett ikke avviker mye fra gjennomsnittet. I Norge har arbeidsproduktiviteten i privat tjenesteyting økt mer enn i privat vareproduksjon. Likevel er det en tendens til at varepriser vokser mindre enn tjenestepriene. I norsk sammenheng ser det ut til at dette mer skyldes utviklingen i importprisene, siden de varene hvor produktivitetsveksten er høy i stor grad importeres. I tillegg kommer effekter via endret internasjonal arbeidsdeling som følge av globalisering av handelen ("Kinaeffekten"). Et moment som er mer i tråd tanke-skjemaet over, er at produksjonen i offentlig forvaltning, som omfatter undervisnings- og helsetjenester, er arbeidsintensive produksjonsgrener hvor kostnader og priser øker mer enn gjennomsnittet i økonomien. Siden etterspørselen etter disse tjenestene øker mye når man blir rikere, vil sektorer som produserer disse tjenestene øke sin andel av samlet verdiskaping regnet i løpende priser. Det ser vi skjer i land som har ulike måter å organisere produksjonen av slike tjenester på dvs. uavhengig av om den skjer i privat eller offentlig regi.

4.3. Utviklingen i noen næringer

Jordbruk

Tall fra landbruksstillinga i 2010 viser at antall jordbruksbedrifter er redusert med 34 prosent siden forrige fullstendige telling i 1999. Gjennomsnittlig årlig nedgang i perioden utgjør 3,1 prosent og er den største prosentvise reduksjonen som er registrert mellom to fullstendige tellinger. Fra 1999 til 2010 har det blitt flere jordbruksbedrifter med mindre enn 5 dekar jordbruksareal og med minst 500 dekar jordbruksareal. I den førstnevnte gruppen har økningen skjedd blant bedrifter med spesialisert husdyrproduksjon. I 2010 disponerte bedrifter med minst 500 dekar jordbruksareal

Figur 4.5. Jordbruksbedrifter og jordbruksareal per jordbruksbedrift. 1959 – 2010



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

27 prosent av jordbruksarealet i drift, mot 10 prosent i 1999 og 5 prosent i 1979. Jordbruksareal omfatter fulldyrket jord, overflatedyrket jord og innmarksbeite.

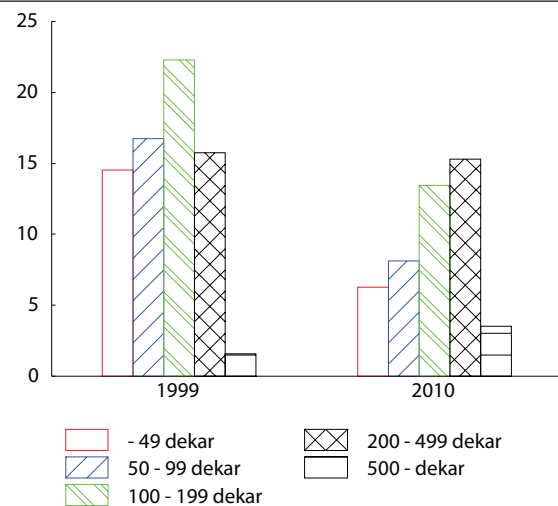
I 2010 var det 171 000 landbrukseiendommer med jordbruksareal i Norge og på 44 000 av disse var det lokalisert en jordbruksbedrift, og i noen tilfeller to bedrifter. 127 000 landbrukseiendommer hadde jordbruksareal, men ingen aktiv jordbruksbedrift. Disse eiendommene leide bort jordbruksareal som tilleggsjord til andre jordbruksbedrifter eller jordbruksarealet var ute av drift.

I 1979 leide 31 prosent av jordbruksbedriftene jordbruksareal, og denne andelen har økt til 65 prosent i 2010. I 2010 var den typiske leieren av jord en som leide tilleggsjord fra en eller flere naboeiendommer. 53 prosent av jordbruksbedriftene med leiejord leide mellom 1 og 49 prosent av jordbruksarealet. 12 prosent av bedriftene med jordleie leide hele jordbruksarealet. Leie av hele jordbrukseiendommer var mer vanlig tidligere. Det leide jordbruksarealet utgjorde 4,2 millioner dekar i 2010, noe som tilsvarer 42 prosent av alt jordbruksareal i drift. I 1979 og 1999 var denne andelen respektive 20 og 31 prosent. Tall fra 1989 og 1999 viser at det ble betalt leie for om lag 70 prosent av det leide arealet.

Totalt registrert jordbruksareal i drift i 2010 var 10,1 millioner dekar, mot 10,4 millioner dekar i 1999 og 9,5 millioner dekar i 1979. Tidsserien for jordbruksareal er påvirket av endringer i reglene for produksjonstilskudd og innføring av nye gårdskart fra 2005. Noe av nedgangen fra 1999 til 2010 skyldes derfor korrigerte arealtall.

Arealmessig dominerer korn og eng i norsk jordbruk med til sammen 95 prosent av arealet i 2010. Areal med korn og oljevekster til modning nådde en topp tidlig på 1990-tallet. Fra 1989 til 2010 har andelen falt fra 36 til 31 prosent. Innenfor kornproduksjon har dyrking

Figur 4.6. Jordbruksbedrifter, etter størrelse på jordbruksareal i drift. 1999 og 2010



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

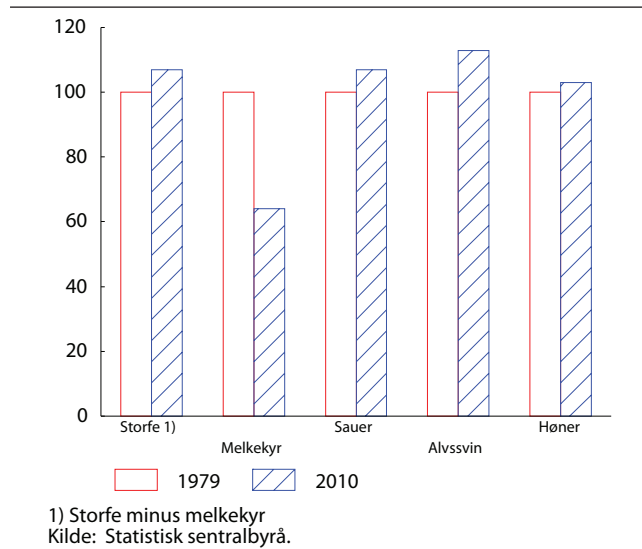
av hvete økt på bekostning av bygg og havre. Fra 1979 til 2010 er hvetearealet mer enn firedoblet. I 2010 var gjennomsnittlig areal per jordbruksbedrift med korn og oljevekster til modning 227 dekar, mot 82 dekar i 1979.

Fra 1979 til 2010 har andel eng til slått og beite økt fra 57 til 65 prosent av jordbruksarealet. Både fulldyrket og ikke-fulldyrket eng har økt. Innenfor ikke-fulldyrket eng dominerer innmarksbeite, og fra 1999 til 2010 har dette arealet økte med 335 000 dekar til nær 1,6 millioner dekar. I perioden 1979-2010 ble potetarealet redusert med 38 prosent, mens arealet med grønnsaker har økt med 29 prosent.

Jordbruksbedrifter med husdyrproduksjon står for mellom 75 og 80 prosent av arbeidsinnsatsen i jordbruket. Denne andelen har endret seg lite over tid. Innenfor husdyrhold er kumelk det viktigste enkeltproduktet. Nedgang i forbruk og økning i produsert mengde melk per ku har over tid ført til en stor reduksjon i antall melkekyr. I 1979 var det 372 000 kyr i Norge. I 1999 var antallet falt til 313 000, og fra 1999 til 2010 minket kutallet med 24 prosent, til 238 000 kyr. Melkeproduksjonen i Norge nådde sitt høyeste nivå på 1980-tallet, med en årlig produksjon på om lag 1 850 millioner liter. På 1990-tallet begynte forbruket av melk å gå ned, og fram mot 2010 har produksjonen minket til i overkant av 1 500 millioner liter. I samme perioden ble antall melkeprodusenter halvert og var 11 100 i 2010. Et annet utviklingstrekk ved melkeproduksjonen er økningen i antall samdrifter. Først på 1990-tallet var det om lag 100 samdrifter med melkeproduksjon. Fra slutten av 1990-tallet økte antallet kraftig og nådde en topp i 2008. I 2010 var det 1 645 samdrifter, og disse disponerte 27 prosent av melkekyrne. I gjennomsnitt var det 40 kyr per samdrift, mot 18 kyr hos andre melkeprodusenter.

Parallelt med nedgangen i melkeproduksjonen har det skjedd en økning i produksjon av storfekjøtt basert

Figur 4.7. Indeks for forskjellige husdyr. 1979 og 2010. 1979 = 100



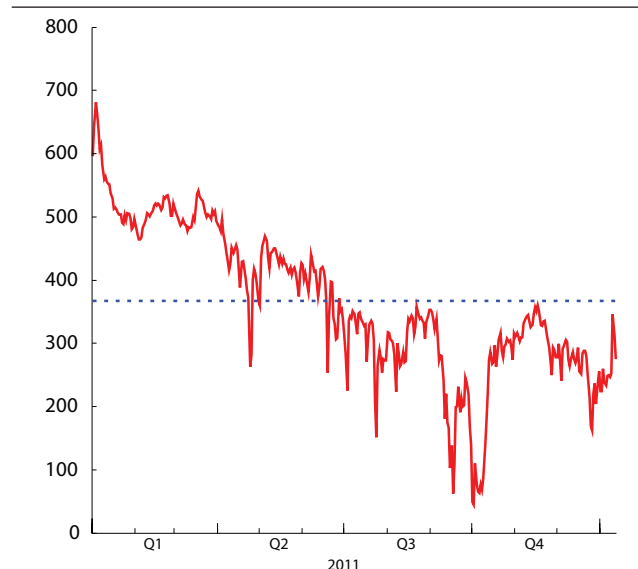
på kjøttferaser. I 1989 var det ca. 7 000 ammekyr for kjøttproduksjon, og antallet økte til 37 000 i 1999 og videre til 70 000 i 2010. Ammekyr holdes hovedsakelig for produksjon av kalv for kjøttproduksjon. Det samlede antall storfe i 2010, er det laveste som noen gang er registrert.

I alt var det 16 900 bedrifter med storfe i 2010. Etter storfe var sau den vanligste husdyrproduksjonen med 14 800 bedrifter. Svinehold og hønehold ble drevet på respektive 2 500 og 1 800 bedrifter. Innenfor hønehold disponerer 440 bedrifter 87 prosent av verpehønene. Antall bedrifter med svin og verpehøner har gått sterkt tilbake. Produksjonen av fjørfekjøtt har økt fra 10 000 tonn i 1979 til 85 000 tonn i 2010. Tidligere utgjorde hønekjøtt en betydelig del av fjørfekjøttet, men etterspørselen har avtatt mye. I 2010 utgjorde kylling og kalkun respektive 88 og 10 prosent av fjørfekjøttet hvor produksjonen foregikk på ca. 600 jordbruksbedrifter.

Produksjon av elektrisk kraft

Den samlede kraftproduksjonen var i 2011 127 TWh, 2 prosent høyere enn i 2010. Kraftforbruket var derimot 6,5 prosent lavere. Om lag 95 prosent av norsk kraftproduksjon kom i 2011 fra vannkraft (121TWh) mens resten kom fra gasskraft (4,8 TWh) og vindkraft (1,3 TWh). Med så stor andel vannkraft betyr nedbør og muligheten for å lagre vannet mellom perioder svært mye for det norske kraftmarkedet. Som vist i figur 4.9, svinger nedbørmengden og dermed også lagerbeholdningen i norske vannkraftmagasiner svært mye mellom år. Våren 2011 var magasinbeholdningen på det laveste man har hatt i perioden 1990-2011. Dette skyldes dels lav beholdning ved utgangen av 2010, og at vinteren 2011 var kald med høyt forbruk. Våren kom imidlertid tidlig og ga dermed også snøsmelting tidligere enn normalt. Dette ble etterfulgt av en svært våt sommer og høst, og ved slutten av 2011 var beholdningen nær det historisk maksimale. Etter nyttår 2012 har beholdningen vært noe over tidligere maksimalnivåer.

Figur 4.8. Døgnvis kraftpris 2011-2012 og gjennomsnittspris 2011. Kr./MWh

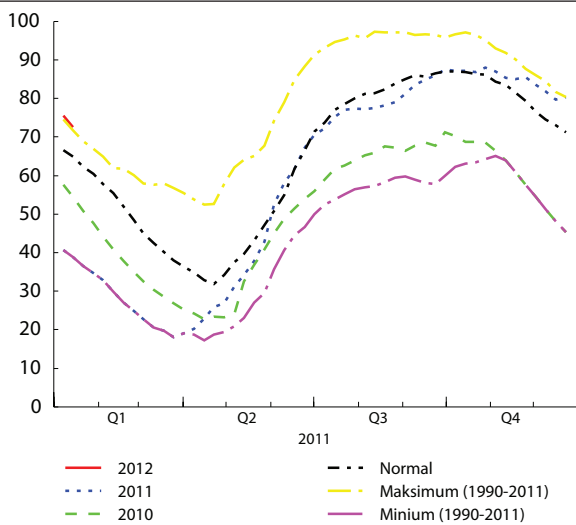


Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Deler av den store tilsigsvariasjonen kan balanseres mot eksport og import av kraft. I hele 2010 var magasinbeholdningen lavere enn normalt, og importen var om lag dobbelt så høy som eksporten (14,7 mot 7,1 TWh) på årsbasis. I 2011 var importen bare litt større enn eksporten (11,3 mot 14,3 TWh). I 2011 kom imidlertid det meste av importen på våren, mens det meste av eksporten kom gjennom høsten. Vann ble spart gjennom våren mens det var relativt stor vannknapphet og kraftimport, mens produksjonen og eksporten økte utover høsten da det var høyere fyllingsgrad i vannmagasinene. Norge har altså et kraftsystem som varierer veldig mye i tilgang på primærenergi (vann), men dette balanseres gjennom disponering og lagring av vann i magasinene og gjennom eksport og import.

Variasjonen i lagring, produksjon, forbruk, import og eksport påvirkes av at prisen varierer i markedet. Figur 4.8 viser at prisen i engrosmarkedet var svært høy på forvinteren i 2011 – opp mot 65 øre/kWh. Utover våren, da etterspørselen falt og snøsmeltingen skjøt fart, falt engrosprisen kraftig. I høyprisperioden var det stor import til Norge, mens dette avtok utover våren. Etter hvert som tilsigene økte kraftig gjennom sommeren, oppsto en fare for overflom utover høsten, og prisen falt dramatisk – helt ned mot 5 øre/kWh i begynnelsen av oktober. Etter hvert som det verste høstregnet og faren for overflom avtok, økte prisen igjen. I perioden med størst tilsig (september og oktober) flommet det betydelig med vann over enkelte demninger. Dette skyldtes delvis begrensninger i generatorkapasitet ved de kraftverkene som har minst magasinkapasitet og som dermed fyltes raskt. I tillegg skyldtes det beskrankninger i overføringsnett som hindret avsetning av eventuell tilleggsproduksjon. Ved siden av at prisutviklingen ga kraftige signaler til lagring, import og eksport, bidro også endringer i forbruket til å balansere kraftsituasjonen. Dette viser at i et kraftmarked med svært store endringer i de fundamentale tilgangene av vann, bidrar

Figur 4.9. Ukesebeholdning av vann i norsk vannkraftmagasiner i prosent av kapasite



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

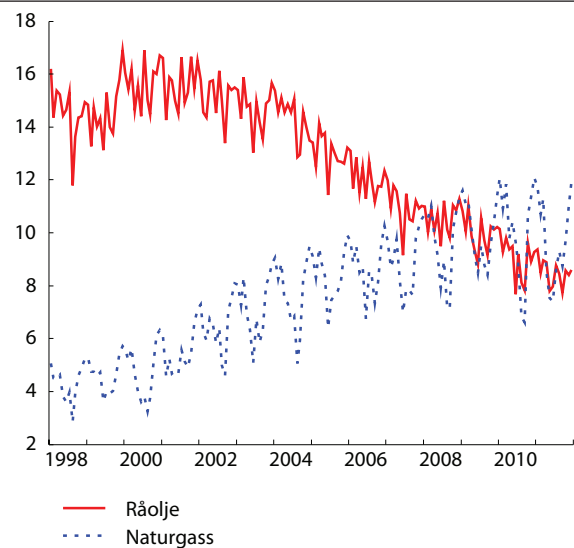
store prisvariasjoner til at balanse likevel kan oppnås. Den gjennomsnittlige prisen i 2011 var 36,5 øre/kWh – dette er 14 prosent lavere enn prisen var i gjennomsnitt i 2010. På tross av dette var forbruket lavere. Det skyldes blant annet at det var mildere i 2011 enn i 2010.

Petroleumsvirksomheten

Den samlede produksjonen av petroleum på norsk sokkel falt med 4,7 prosent til 219,5 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm^3 o.e.) fra 2010 til 2011. Væskeproduksjonen (olje, kondensat og NGL) gikk ned med 4,8 prosent. Det var nedgang på de fleste felt, særlig på Gullfaks, som var delvis stengt i store deler av 2011. Av de store oljefeltene var det bare Troll som opprettholdt produksjonsnivået fra året før. Den brede nedgangen ble dempet av økt oljeproduksjon på de nye feltene Gjøa, Vega, Morvin og Tyrihans. Gassproduksjonen falt med 4,7 prosent fra 2010 til 2011. Det er første året det produseres mindre gass på årsbasis på nær 20 år. Dette skyldes hovedsakelig lavere etterspørsel etter gass i Europa. Produksjonen var spesielt lav i 2. og 3. kvartal. Det var hovedsakelig på feltene Troll og Oseberg gassproduksjonen ble redusert, for øvrig viste produksjonen på de fleste andre større gassfeltene moderat oppgang, sammenliknet med gassproduksjonen i 2010.

Ifølge anslag gitt av oljeselskapene i SSBs investeringstelling i 4. kvartal 2011, var de samlede investeringene i olje- og gassvirksomheten og rørtransport 152,6 milliarder kroner i 2011. Dette er 27,1 milliarder mer enn endelige tall for 2010, men i tidligere år har oljeselskapene vist en tendens til å overvurdere sine anslag i årets siste kvartal. I samme telling anslår selskapene at olje- og gassinvesteringene i 2012 vil øke videre til 184,6 milliarder kroner.

Det ble påbegynt 52 letebrønner i 2011 – 7 flere enn i 2010. Av fjorårets 52 brønner var 36 undersøkelsesbrønner og 16 avgrensningsbrønner. Høsten 2010

Figur 4.10. Produksjon: Olje og naturgass. Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. Sm^3). Ujusterte månedestall¹

1) Brudd i seriene fra og med 2004.
Kilde: Oljedirektoratet.

gjorde Lundin funn på feltet Avaldsnes. Gjennom 2011 ble anslagene på funnet økt betraktelig. Samtidig fortsatte Statoil letingen på nabolisensen (Aldous South). Disse brønnene avdekket at det er forbindelse mellom Avaldsnes og Aldous South. Det ble da klart at oljefunnet er et av de største gjort på norsk sokkel. Feltet ble døpt Johan Sverdrup. Videre ble det gjort to store funn i Barentshavet, gassfeltet Norvarg og oljefeltet Skrugard. Det ble også gjort en rekke mindre funn. Ressursene fra alle disse funnene ble av Oljedirektoratet samlet estimert til ca 400 millioner Sm^3 o.e.

Fra oppstarten i 1971 og fram til utgangen av 2011 har det til sammen blitt produsert 5,7 milliarder Sm^3 o.e. på norsk sokkel, ifølge Oljedirektoratet. De totale utvinnbare ressursene, inkludert det som allerede er produsert, anslås til ca. 13,1 milliarder Sm^3 o.e., med et usikkerhetsspenn på mellom 10,7 og 16,3 mrd Sm^3 o.e. Anslaget er ca 0,3 milliarder Sm^3 o.e. høyere enn estimatet gitt ved utgangen av 2010. Ressursanslaget øker altså mindre enn ressurstilveksten på 0,4 milliarder Sm^3 o.e. Grunnen er at om lag 25 prosent av dette vurderes som forventede funn, dvs. at andelen av ressurstilveksten kommer i fratrukk i ressurskategorien uoppdagede ressurser. Men det er ikke gjort noen omfattende ny vurdering av de uoppdagede ressursene etter de store funnene som er gjort i Nordsjøen og Barentshavet i 2011. En slik oppdatering vil bli gjort før framleggelsen av ressursregnskapet vinteren 2013. Nye funn kan endre vurderinger av de modellene som ligger til grunn for anslagene av uoppdagede funn. Det er grunn til å tro at Oljedirektoratet vil oppjustere sitt anslag på de uoppdagede ressursene i Nordsjøen og Barentshavet.